

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота
магістра
з теми «ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК
ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНОГО
УРОКУ (НА МАТЕРІАЛАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА)»

Виконала: здобувачка 2 курсу,
PO2p-M20z групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Лозорко Дарія Іванівна

Керівник: **Борисова Т.В.**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва

Рецензент: **Гудима Н.В.**,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИКИ.....	7
1.1. Дефінітивний аналіз поняття «методи навчання».....	7
1.2. Використання інтерактивних методів навчання на уроках музичного мистецтва в початковій школі.....	12
1.3. Аналіз сучасного стану проблеми дослідження (за результатами констатувального експерименту).....	16
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УРОКУ МУЗИКИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ.....	30
2.1. Гра як інтерактивний метод розвитку пізнавальної активності та мотивації молодших школярів.....	30
2.2. Технології колективно-групового навчання на уроках музики.....	39
2.3. Інтерактивні методи розвитку музичного сприймання в процесі слухання й аналізу музики.....	44
2.4. Методичні поради щодо організації інтерактивного навчання на уроках музики.....	50
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Сучасна педагогіка розглядає урок як динамічну варіативну форму організації процесу цілеспрямованої навчально-пізнавальної взаємодії вчителя і учнів, спрямованої на вирішення освітніх завдань. Як цілісна система, урок реалізує освітню, виховну і розвиваючу функції навчання. Він є частиною навчального курсу, окремої теми і посідає відповідне місце в системі навчального предмета, вирішуючи лише йому властиві в даний момент дидактичні завдання.

Урок музичного мистецтва є основною формою музичної освіти і музично-естетичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл. Від організації і вмілого проведення уроків залежить вирішення завдань музичної освіти підростаючого покоління. Кожен урок повинен бути завершеним і цілісним, і, водночас, бути частиною системи уроків, пов'язаних між собою загальною метою і загальними завданнями. Як шкільний предмет, урок музичного мистецтва повинен відповідати тим основним вимогам, які ставляться до уроків з інших предметів. Проте, специфіка спілкування учнів з музикою передбачає «переінтонування» змісту загальнодидактичних вимог у відповідності з їх спрямованістю на осягнення музики як мистецтва, що зумовлює необхідність врахування вчителем особливостей уроку музики як уроку мистецтва.

Інтерактивні технології не є новими для української школи. Зміст початкової мистецької освіти побудовано за моделлю поліцентричної інтеграції мистецьких знань, що передбачає інтегрування домінуючих змістових ліній – музичної та образотворчої, які поєднуються в єдиний тематичний цикл і збагачується елементами хореографії, театру, кіно, цирку, які входять до мистецько-синтетичної змістової лінії. Навчальний матеріал об'єднано в цілісні тематичні блоки.

Ставлення особистості до себе (дитиноцентризм), ставлення до інших людей, до світу природи та культури – провідні цінності, які стають базовими

у конструюванні змісту початкової мистецької освіти в умовах Нової української школи. Методична система реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти спрямовується на розвиток таких якостей учнів, як ініціативність, активність, самостійність, креативність. Інновації Нової української школи пов'язані зі застосуванням інтерактивних методів навчання учнів, адже навчальний матеріал, що вивчений за допомогою активного залучення в освітній процес, краще засвоюється, осмислюється, легше запам'ятовується.

У музичній педагогіці спостерігається еволюція методів навчання. На початку ХХ ст. Б. Асаф'єв, В. Верховинець, М. Леонтович, Я. Степовий, К. Стеценко, В. Шацька, Б. Яворський плідно працювали над проблемою удосконалення методів навчання музиці дітей, залучаючи їх до різних видів музичної діяльності. Вітчизняні педагоги кінця ХХ - початку ХХІ ст. І. Барановська, О. Лобова, Л. Масол, Н. Мозгальова, О. Михайличенко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Пометун, О. Реброва, Т. Рейзенкінд, О. Рудницька, О. Січкарук, О. Щолокова та ін. провели низку ґрунтовних досліджень щодо впровадження інтегрованого підходу навчання музиці учнів у загальноосвітніх закладах. Учені переконані в ефективності застосування різних видів інтеграції на уроках мистецтва, важливості включення учнів у процес активного пізнання нових мистецьких понять, знань, форм та видів діяльності.

Незважаючи на значну кількість сучасних наукових досліджень із указаної проблеми, в практиці закладів початкової освіти України процес використання інтерактивних методів та технологій навчання музиці молодших школярів забезпечується недостатньо ефективно, про що свідчать існуючі суперечності, зокрема :

- між підвищенням вимог до якості та ефективності сучасного уроку музики і недостатнім рівнем науково-методичного забезпечення цього процесу в сучасних закладах освіти;

- між накопиченим історико-педагогічним досвідом розробки та використання інтерактивних методів навчання музиці молодших школярів і відсутністю його об'єктивної оцінки, що не дає можливості творчо використовувати кращі здобутки й не повторювати прорахунків минулого в сучасній освітній практиці.

Актуальність і доцільність наукового осмислення шляхів розв'язання даної проблеми, потреби практики зумовили вибір теми нашого дослідження «Інтерактивні технології навчання як засіб підвищення ефективності сучасного уроку (на матеріалах музичного мистецтва)».

Об'єкт дослідження – процес організації інтерактивного навчання в початковій школі.

Предмет дослідження – методичні засади підвищення ефективності сучасного уроку музики засобами інтерактивних методів навчання.

Мета дослідження полягає у визначенні та теоретичному обґрунтуванні методичних засад підвищення ефективності сучасного уроку музики засобами інтерактивних методів навчання.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження визначено такі **завдання**:

1. Опрацювати науково-методичну літературу з визначеної проблеми та здійснити теоретичний аналіз базових понять «метод навчання», «інтерактивні технології навчання»;
2. З'ясувати особливості використання інтерактивних методів навчання на уроках музики.
3. Вивчити стан досліджуваної проблеми (за результатами констатувального етапу експерименту).
4. Обґрунтувати методичні засади використання інтерактивних технологій навчання як засобу підвищення сучасного уроку музики.
5. Розробити методичні поради для вчителів початкових класів та мистецтва щодо організації нтерактивного навчання на уроках музики.

Для розв'язання поставлених завдань були використанні такі **методи**: аналіз науково-методичної літератури, аналіз результатів діяльності учнів,

спостереження, бесіди, анкетування, опитування, ранжування, тестові та творчі завдання, педагогічний експеримент (констатувальний етап).

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось на базі 2- А та 2-Б класів Скали-Подільської ЗОШ І-ІІ ступенів Тернопільської області. Дослідженням було охоплено 30 учнів молодшого шкільного віку та 12 вчителів початкових класів і музичного мистецтва.

Основні положення і результати представлено на низці міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях; експериментальному дослідженні на базі закладу освіти та обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2020-2021 н.р.).

Опубліковано наукову статтю «Технології колективно-групового навчання на уроках музики в початковій школі» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету К-ПНУ (Випуск XVII. 2021. С.124-130).

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 58 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 71 сторінку.

ВИСНОВКИ

Новий Державний стандарт початкової загальної освіти спрямовує діяльність вчителя на реалізацію компетентнісного, особистісно-орієнтованого, інтегрованого і діяльнісного підходів до навчання. Завдання мистецької освітньої галузі вимагають від учителя демонстрації таких компетенцій, а саме: загальнокультурної, предметної, навчально-пізнавальної, духовно-виховної, ціннісно-орієнтаційної, комунікативної, інформаційної, особистісного самовдосконалення.

Опрацьовано науково-методичну літературу з проблеми дослідження. З'ясовано, що «метод навчання» - це взаємопов'язана діяльність учителя й учнів, яка спрямована на засвоєння учнями системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання та загальний розвиток. Дослідники виокремлюють близько п'яти десятків різноманітних методів. Кожен метод у конкретних обставинах реалізується за допомогою поєднання кількох прийомів – структурно-функціональних складових методів навчання як певної системи. Інтерактивні методи навчання - це спеціальна форма організації пізнавальної активності, що має на меті створити комфортні умови, за яких усі учні активно взаємодіють, кожен з них відчуває себе успішним, де вчитель і учень – рівноправні суб'єкти навчання. Інтерактивні технології навчання – це така сукупність методів навчання, що забезпечують засвоєння знань і формування умінь учнів через особливий спосіб послідовних навчально-пізнавальних дій, що полягають в активній взаємодії всіх учасників освітнього процесу, з метою досягнення запланованого результату.

У ході дослідження виявлено особливості використання інтерактивних методів навчання на уроках музики: організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації.

З метою дослідження визначено та обґрунтовано методичні засади підвищення ефективності сучасного уроку музики засобами інтерактивних

технологій навчання проведено констатувальний експеримент. На першому етапі проаналізовано науково-методичну літературу, навчальні програми та плани, якими керуються вчителі початкової школи та музичного мистецтва. З'ясовано, що обидві типи навчальні програми створювались на основі єдиного Державного стандарту. Різниця лише в інтегрованих курсах. Програма Р.Шияна дає вчителю більшу свободу дій. На другому проведено опитування вчителів початкових класів і мистецтва, вивчено ефективність використання інтерактивного методу проблемних ситуацій на уроках музичного мистецтва в початковій школі, проаналізовано творчі роботи учнів 2-А та 2-Б Скали-Подільської ЗОШ I-II ступенів Тернопільської області. З'ясовано, що вчителі вбачають позитивні сторони використання інтерактивних технологій навчання на уроках музичного мистецтва в початкових класах для розвитку музичного слуху і сприймання, пізнавальної активності, інтересу до музичного мистецтва Серед найбільш ефективних методів – розвивальні ігри, проблемні ситуації, різні види творчих завдань, робота в малих групах, тощо.

Обґрунтовано методичні засади підвищення ефективності уроку музики засобами інтерактивних технологій навчання, а саме: використання гри на уроках музики як інтерактивноно методу розвитку пізнавальної активності та мотивації молодших школярів ; впровадження інтерактивних технологій колективно-групового навчання; застосування інтерактивних методів розвитку музичного сприймання в процесі слухання та аналізу музики. Використання інформаційних технологій дає змогу залучати дітей до: створення творчих робіт; пошукової роботи під час вивчення народної творчості, творчості композиторів світу. Існує чимало програм для роботи з комп'ютером на уроці музичного мистецтва. Умовно їх можна поділити на декілька груп: музичний програвач; музичні ігри; програма для співу караоке; музичні енциклопедії; навчальні програми. У сьогоденних умовах, коли вчитель не завжди має можливість застосовувати готові програмні

матеріали, найбільш зручним засобом для створення уроків із мультимедійним супроводом є програма Microsoft Power Point.

Доведено, що ефективність процесу формування і розвитку музичних здібностей залежить від таких педагогічних умов: інформованості вчителя про стан розвитку музичних здібностей кожного учня зокрема і класу в цілому; цілісного формування музично-слухових, музично-естетичних здібностей та здібностей до музичної діяльності; залучення учнів до такої діяльності на уроці, яка формує музичні здібності дітей.

На основі аналізу науково-методичної літератури та результатів експериментальної роботи доведено, що інтерактивні методи навчання сприяють розвитку в учнів ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, співпраці з іншими учнями. Вони стимулюють в учнів когнітивні процеси, залучають до активного навчання, заохочують учнів працювати разом, висловлювати свої думки, виражати почуття і використовувати свій досвід, брати на себе відповідальність за своє навчання і розвивати вміння вчитися. Розроблено методичні поради для вчителів початкової школи та мистецтва щодо використання інтерактивних методів навчання на уроці музики:

1. До роботи повинні бути залучені різною мірою всі учні.
2. Необхідно дбати про психологічну підготовку учнів. Корисними є: різноманітне та постійне стимулювання учнів за активну участь у роботі; надання можливості для самоорганізації та ін.
3. Тих, хто навчається в інтерактиві, не повинно бути багато. Продуктивна робота в малих групах. Кожен має бути почутий.
4. Приміщення має бути спеціально підготовленим. Учні повинні мати змогу легко пересуватися під час роботи в малих групах. Усі матеріали для роботи малих груп готуються заздалегідь.
5. Під час уроку необхідно дотримуватись регламенту та процедури, проявляти терпимість до будь-якої точки зору, уважно вислуховувати всіх учасників, поважаючи їх.
6. Уважно ставитися до учнів під час формування груп.

7. На одному уроці бажано застосовувати 1-2 інтерактивних прийоми роботи

Проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальшого вивчення та обґрунтування потребує розробка інтерактивних технологій навчання молодших школярів різним видам мистецтв (образотворчому, хореографічному), пошук шляхів впровадження у навчальний план різноманітних інтегрованих програм з поглибленого вивчення окремих видів мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьин С. А. Интерес: по учению современной психологии и педагогики. Київ, 2000. С. 500.
2. Андрианова Т.М. Игра – один из важнейших приемов работы с шестилетними детьми. Обучение, воспитание и развитие детей шестилетнего возраста: Пособие для учителя. Москва : Просвещение, 1990. С. 80.
3. Андруховець П. М. Ігрова педагогіка. Завуч. 2004. № 1 (187). С. 6-16.
4. Артемова Л.В. Вчися граючись. Київ : Томіріс, 2003. С. 46.
5. Апраксина О.О. Музыка у вихованні творчої особистості. Москва : Музыка, 1975. С. 56.
6. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса : метод. основы. Москва : Просвещение, 1982. С. 192.
7. Барановська І.Г. Мистецькі інтегративні технології в поліхудожній освіті. Інформаційні технології в освіті. 2019. №2(39). с. 40-50.
8. Бардакова Ю.Є. Інтелектуальні ігри в початковій школі. Харків : Вид. група «Основа», 2006. С. 56.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. С. 706.
10. Вивчення музики в 1–4 класах: Навчально-методичний посібник для вчителів / Л.М. Масол, Ю.О. Очакова, Л.В. Беземчук, Т.О. Наземнова. Харків : Скорпіон, 2003. С. 144.
11. Використання гри для активізації навчально-виховного процесу: Посіб. для студ. пед. вузу та викладачів / Уклад.: Мішкурова В.Ф.; Пашенко М.І. Київ : Наук. світ, 2001. С. 3 – 12.
12. Вишнякова Н. Н. Специфіка засвоєння музичних знань молодшими школярами в процесі творчої діяльності. Музыка в школі. Вип. 10. КМуз. Україна, 2004. С. 24-29.
13. Гальперин П.Я., Данилова В.Л. Воспитание систематического мышления в процессе решения малых творческих задач. Вопросы психологии. 1980. №1. С. 12-13.
14. Давыдов В.В. Теоретические основы развивающего обучения. Москва : Просвещение, 2006. С. 544.

15. Демчук М. Б. Нетрадиційні форми навчання. *Рідна школа*. 2005. №9. С. 65-67
16. Державний стандарт початкової освіти. *Учитель початкової школи*. 2018. №4. С. 40-42.
17. Дівакова І.І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Тернопіль : Мандрівець, 2007. С. 180.
18. Дорошенко Т. Ігри у навчанні музики. *Початкова школа*. 1996. № 9. С. 38 – 41.
19. Житник Б.О. Методичний поради́ник. Харків : Основа, 2005. С. 23-27.
20. Занюк С.С. Психологія мотивації: навч. посіб. Київ : Либідь, 2008. С. 304.
21. Зміст і технології шкільної освіти: матеріали звітної наук. конф. ін-ту педагогіки АПН України 28–30 берез. 2000 р. Київ : Пед. думка, 2000. С. 116.
22. Интерактивное обучение: новые подходы. *Відкритий урок*. 2009. № 5. С. 4-6.
23. Кабалевський Д.Б. Як розповідати дітям про музику. Київ : Муз. Україна, 1993. С. 58.
24. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения. Минск, «Белорусский верасень», 2005. С. 76-78.
25. Келіна Н.Л., Овчаренко Л.В. Музично-театралізовані ігри: Колосок. Харків : «Скорпіон», 2005. С. 64.
26. Козленко В.Н. Формування творчої особистості учня. *Рідна школа*. 1999. № 5. С. 121.
27. Костенко В.С. Модульно-розвиваюче навчання. *Рідна школа*. 2000. №7. С. 17-23.
28. Костюк А.Г. Сприймання музики і художня культура слухача. Київ, 1995. С. 67.

29. Кравченко Т.Е., Коберник О.М. Використання інтерактивних методик на уроках трудового навчання. Трудова підготовка з закладах освіти. 2010. № 3. С. 10-11.
30. Кратасюк Л.М.Інтерактивні методи навчання. Дивослово. 2004. №7. С. 2-3.
31. Лазаревська О.М., Науменко С.І. Творчість дитини і музичне виховання. Початкова школа. 1994. №11. С. 16-18.
32. Лозорко Д.І. Технології колективно-груповоо навчання на уроках музики в початковій школі. Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; педагогічний факультет ; [відпов. секр. Н.В. Бахмат]. Київ : Міленіум, 2021. Вип. XVII. С. 124-130.
33. Лужний В. М. Творча діяльність учнів на уроці. Методика викладання музики. Київ :Муз. Україна, 1983. С. 25-33.
34. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте : пособие для учителя. Москва : Просвещение, 2003. С. 245.
35. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Упор. Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. Харків : Ранок, 2006. 256 с.
36. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: Навчальний посібник. 2-е вид. Київ : Освіта, 1999. С. 350.
37. Мультимедийный учебник "Музыка 1-6 клас. Версія 2.0" О. Ростовський, Л. Хлебникова, Р. Марченко. URL : <https://sites.google.com/site/setupppz/proprop>
38. Музыка в школі. Київ : Музична Україна, 1990. №3. С.5.
39. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. Москва : Народное образование, 2002. 256. С. 14.
40. Опеньок Л. М. Нестандартні форми навчання. Рідна школа. №6. С. 75.
41. Падалка Г. М. Учитель, музика, діти. Київ : Муз. Україна, 2002. С. 16.

42. Падалка О.С. Педагогічні технології. Київ : Укр. Енциклопедія, 1995. С. 18.
43. Пантілішина Д. Використання інтерактивних методів навчання на уроках музики в початковій школі. Наукові записки. Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної початкової освіти і мистецтв. Серія «Мистецтво». Вінниця : ФОП Уорзун Д.Ю, 2020. С. 159-165.
44. Панченков А. Н., Пометун О.І, Ремех Т.О. Навчання в дії: як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання. К., 2003. С. 44.
45. Печерська Е. П. Уроки музики в початкових класах : Навч. посібник. Київ : Либідь, 2001. С. 272.
46. Побірченко Н., Коберник Г. Інтерактивне навчання в системі освітніх технологій. Початкова школа. 2010. №10. С. 8 – 10.
47. Пометун О. І Інтерактивні методики та система навчання. Київ : Шк. світ, 2007. С. 112.
48. Пометун О.І, Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2003. –С. 192.
49. Проблеми інтеграції у сучасній професійній освіті: методологія, теорія, практика / За ред. І.М. Козловської та Я.М. Кміта. Львів : Сполом, 2004. С. 244.
50. Проблемно моделюючі ігри в музичному навчанні молодших школярів.
URL : <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-766AC44E206BD/list-24B7BC55727>
51. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі : Навч.-метод. посібник. Тернопіль : Богдан, 2000. С. 216.
52. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. Київ: Абрис, 1997. С. 53.
53. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків : Видавнича група «Основа», 2003. С. 43-44.

54. Суворова Л. Інтерактивне навчання: нові підходи. Доба. 2002. №4. С. 19-20.
55. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Наук.–метод. посіб./О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; За ред. О.І. Пометун. Київ.А.С.К., 2006. С. 31.
56. Телячук В., Лесіна О. Інноваційні технології навчання в початковій школі. Вінниця, 2004. С. 5-7.
57. Класифікація методів навчання. URL : https://pidruchniki.com/14280824/pedagogika/klasifikatsiya_metodiv_navchannya
58. Хлебникова Л. Музика в школі. Збірка статей. Випуск 8. Київ : Муз. Україна, 1992. С. 22.
59. Щербань П.М. Навчально–педагогічні ігри. Київ, 1993. С. 19.
60. Філософський енциклопедичний словник. Київ, 2002. С. 367.